

ייחוד בנסיעה עם מפעילת רק"מ או מדריכת נהיגה

סרן, הרב דודי גרינפלד – מפקד בית המדרש להלכה

- א. פתיחה
- ב. תוקף איסורי ייחוד באופן המצוי בצבא
- ג. ייחוד אישה אחת עם יותר מגבר אחד
- ד. ייחוד בדרך
- ה. ייחוד בנסיעה ברכב
- ו. רכב שיש בו הפרדה בין התאים
- ז. חשש מפני ענישה
- ח. מניעת ייחוד באמצעות צילום המתרחש ברכב
- ט. סיכום

א. פתיחה

מפעילות האמרים וכלי רק"ם נוספים וכן מדריכות הנהיגה הן חיילות. מתוך כך, מתעוררות שאלות שונות בדיני ייחוד, כגון חייל או מספר חיילים שנדרשים לבצע סיור רכוב במקום מבודד כשברק"מ נוהגת חיילת, וכן חיילים הלומדים נהיגה על כלי רק"מ היוצאים לנסיעת הכשרה עם מדריכת נהיגה. מתוך כך נשאלת השאלה: באילו מצבים מותר לחייל להשתתף בנסיעה לצרכי בט"ש או אימון כשברק"מ נוהגת חיילת?

ב. תוקף איסורי ייחוד באופן המצוי בצבא

במסכת עבודה זרה¹ מבואר:

"ייחוד דבת ישראל דאורייתא היא, דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק: רמו לייחוד מן התורה מנין, שנאמר: כי יסיתך אחיך בן אמך, וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית, אלא, בן מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה. ייחוד דאורייתא דאשת איש, ואתא דוד וגור אפילו אייחוד דפנויה, ואתא תלמידי בית שמאי ובית הלל גזור אפילו אייחוד דעובדת כוכבים".

משמעות הסוגיא שייחוד עם אשת איש אסור מהתורה ואילו ייחוד עם פנויה אסור מגזירת דוד המלך. כך אכן נקט הטור²:

"אסור מן התורה לאיש שיתייחד עם הערוה, בין ילדה בין זקנה, וחכמים גזרו על כל יחוד אפילו של פנויה וגויה".

וכן היא דעת רוב הראשונים³.

מאידך, הרמב"ם⁴ כתב: "ואיסור ייחוד עריות מפי הקבלה". וביאר הב"י⁵ שיסוד שיטתו בלשון הגמרא "רמז לייחוד מן התורה". פשט דברי הרמב"ם מורה שלדעתו איסור ייחוד אינו דין תורה, וכן הביין את דבריו בעל תרומת הדשן⁶, וכן נראה בדעת המאירי⁷. מאידך, המשנה למלך⁸ כתב:

"ואין ספק דאשת איש שנתייחדה עוברת על דת משה היא, דהא קי"ל דיחוד אסור מן התורה וכדאיתא פ"ב דע"ז ואף על פי שרבינו בפרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה דין ב' כתב ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה זהו לפי סברתו דכל דבר שאינו מפורש בכתוב לא קרי ליה דבר תורה".

ולדבריו, גם לדעת הרמב"ם איסור ייחוד מן התורה. ראה סיכום השיטות בספר גן נעול⁹, וראה עוד בציץ אליעזר¹⁰, שהאריך בבירור השיטות והעלה שאין בידנו להכריע אם איסור ייחוד דאורייתא או מדברי קבלה. עכ"פ, חזינן בדברי הגמרא שאיסור ייחוד באשת איש חמור וקדום, ולא היה צריך דוד לאוסרו¹¹. איסור זה אינו רק באשת איש אלא בכל העריות כפי שהובא לעיל מלשון הרמב"ם והטור.

הפוסקים דנו בתוקף האיסור להתייחד עם פנויה נידה (וכל פנויה בזמן הזה היא בחזקת נידות, הואיל ואינן טובלות לנידתן). הריב"ש¹² כתב:

- 2 אבן העזר סימן כב.
- 3 רש"י ותוספות שבת יג, א ד"ה מה אשת רעהו, שו"ת הרשב"א חלק א סימן תקפז ועוד.
- 4 הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה ב.
- 5 אבן העזר שם.
- 6 סימן רמב.
- 7 קידושין פ, ב בביאור המשנה השביעית.
- 8 הלכות סוטה פרק ב הלכה א.
- 9 פרק א סעיף ב בהערות.
- 10 שו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן מ פרק א.
- 11 וראה ערוך השלחן אבן העזר סימן כב אות ג, שנקט שייחוד ממושך עם פנויה אסור גם הוא מן התורה, אולם נראה שדבריו אינם מקובלים על רוב הפוסקים.
- 12 שו"ת הריב"ש סימן תכה.

"ויחוד הנדה ג"כ בפנויה כל שהוחזקה נדה אסור מן התורה. שהרי יחוד העריות מן התורה, כדאיתא בהדיא במסכת ע"ז פרק אין מעמידין. והנדה הרי היא כשאר העריות ובכללן".

וכן נקטו ערוך השלח¹³ ואחרונים נוספים¹⁴. מאידך, יש מהפוסקים שנקטו שייחוד עם פנויה נידה אסור מדרבנן¹⁵, ולמעשה נראה שבמקום הצורך יש לצרף את שיטתם ולהקל במקום ספק. ואף שבשו"ת שבט הלוי הנ"ל כתב שמשום חומרא דעריות אין לדון לקולא בספקות דאיסור ייחוד אפילו בפנויה שאינה נידה¹⁶, אין זו דעת רבים מהפוסקים¹⁷, וכתב בספר נטעי גבריא¹⁸ שכשאין בדבר פסידא או צורך גדול יש לנקוט לחומרא.

כל הנ"ל בייחוד של איש אחד עם אישה אחת, שזהו האופן המבואר בתורה לאיסור. אולם, יחוד של שני אנשים ואשה אחת או שתי נשים ואיש אחד, אין מפורש דינו בתורה. וכתב החוות יאיר¹⁹ שאינו אלא מדרבנן:

"ומ"מ קושטא דמילתא דמדאורייתא דווקא יחוד ממש הוא והיא לבדם ויליף מקרא דמסית דג"כ מסתמא בסתר כבקרא רק רז"ל אסרו גם בתרי כשירי ובג' פריצי ובגוי אפילו אשתו עמו".

וכן מבואר בפוסקים רבים, הביא דבריהם בספר נטעי גבריא²⁰. ממילא, נראה שיש לדון מצבים בהם יש יותר מאיש ואשה לבדם כאיסור דרבנן בלבד, ובצירוף כל הנ"ל לדון להקל בספקות.

ג. ייחוד אישה אחת עם יותר מגבר אחד

שנינו במשנה במסכת קידושין²¹:

"לא יתייחד אדם עם שתי נשים, אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים".

13 שם אות א ואות ג.

14 שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סה, אותיות י, יב. שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן רא ועוד.

15 הובאו דבריהם בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן ה פרקים ח וכה, וראה באריכות בספר גן נעול שם סעיף ה בהערות.

16 וכן משמע בדברי תוספות הרא"ש בקידושין פא, ב, אולם ראה בספר גן נעול שם סעיף כא בהערה שדן אם ניתן לפרש את דבריהם באופן אחר.

17 שו"ת דברי מלכיאל חלק ד סימן קב, שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סה אות יב, ושו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן מ פרק א אותיות ה-ו.

18 הלכות ייחוד פרק י סעיף ח.

19 סימן עג.

20 שם פרק יז סעיף א בהערה.

21 פרק ד משנה יב.

מבואר שמותר לאישה להתייחד עם שני גברים, וביאר רש"י²² הטעם: "שהאחד בוש מחברו". אולם הגמרא²³ מסייגת דין זה:

"אמר רב יהודה אמר רב: לא שנו אלא בכשרים, אבל בפרוצים - אפילו בי עשרה נמי לא".

ובהמשך²⁴ הגמרא עולה שאפילו גדולי האמוראים לא דנו עצמם ככשרים לעניין זה: "רב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא, הוה קאזלא ההיא אתתא קמיהו, א"ל רב לרב יהודה: דל כרעיך מקמי גיהנם. אמר ליה, והא מר הוא דאמר: בכשרים שפיר דמי! א"ל: מי יימר דבכשרים כגון אנא ואת, אלא כגון מאי, כגון רבי חנינא בר פפי וחביריו".

הראשונים נחלקו האם לדינא יש צורך בכשרים במדריגה עליונה יותר מגדולי האמוראים, וממילא בזמן הזה אין אפשרות שאישה תתייחד עם שני גברים, או שמא נהג רב חומרא בעצמו, ומעיקר הדין סגי בכל שני אנשים המוחזקים בכשרות. הרמב"ם²⁵ השמיט את הסוגיא מההלכה, וכתב:

"לא תתייחד אישה אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם, וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה".

וכן פסק השו"ע²⁶. לעומת זאת, דעת רוב הראשונים²⁷ שמעיקר הדין אין איסור ייחוד בסתם שני גברים ואישה אחת שאינם חשודים על הייחוד. וכשיטה זו פסק הרמ"א שם:

"וי"א דאישה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים... וסתם אנשים כשרים הם".

וכן כתבו רבים מהאחרונים²⁸. בספר גן נעול²⁹ כתב למעשה שבמקום דוחק, אף בני ספרד יכולים לנהוג לקולא כדעת הרמ"א, הואיל ורבים מפוסקי ספרד נקטו בזה לקולא, וכתב שכן הורה לו הגר"ע יוסף, בפרט בנידון זה שלרוב הפוסקים אין בו אלא איסור דרבנן. מדברי הרמ"א עולה שכל מי שאינו ידוע כחשוד על העריות נידון ככשר, וכן מבואר בכמה

22 קידושין פ, ב ד"ה עם ב' אנשים.

23 קידושין פ, ב.

24 דף פא, א.

25 הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה ח.

26 אבן העזר סימן כב סעיף ה.

27 הרמב"ן קידושין פב, א ד"ה כל, שו"ת הרשב"א חלק א סימן אלף קעח ועוד ראשונים.

28 שו"ת נודע ביהודה מהדו"ק סימן סט, קיצור שו"ע סימן קנב סעיף ג ועוד.

29 פרק ד סעיף ב.

אחרונים. אולם דעת הבית מאיר³⁰, שכל מי שאינו ידוע ומוחזק בכשרות נידון כחשוד על העריות.

אולם, גם לשיטת הרמ"א, אין היתר לאישה להתייחד עם שני גברים אלא בסתמא ולא עם אנשים הפרוצים בעריות. נחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א כיצד הדין באחד כשר ואחד פרוץ, דעת המהרש"ל³¹ ופוסקים נוספים להקל, ואילו הבית מאיר³² מחמיר, ונראה שכן היא דעת הנודע ביהודה³³, וכן דייק בשו"ת שב יעקב מדברי הרמ"א³⁴, וכן הכריע למעשה בספר גן נעול³⁵. מאידך, כששני הגברים כשרים מותרים (לפי שיטת הרמ"א) להתייחד עם אישה אף שהיא פרוצה, הואיל והם בושים זה מזה לא יבואו לכלל איסור³⁶.

פוסקי דורנו נחלקו, כיצד הדין במי שאינו שומר תורה ומצוות ואינו מקפיד על הלכות צניעות, אך הוא איש מוסרי והגון וככלל אינו חשוד על מעשים שאינם ראויים. רבים מהפוסקים³⁷ נקטו שאין היתר שאישה תתייחד עם שני גברים שאינם שומרים תורה ומצוות, אולם הגר"א וייס והגר"י אריאל הורו לנו שיש לדון בכל מקרה לגופו, וגם אדם שאורח חייו מתירני אינו נידון בהכרח כפרוץ בעריות, כל עוד התנהגותו אינה חורגת מהמקובל. וראה בנטעי גבריא³⁸, שאף שהחמיר לגבי מי שאינו שומר תורה ומצוות, בכל זאת כתב לגבי מי שרגיל לצפות בטלוויזיה:

"והדעת נוטה לחלק בין זה שגדל בסביבה של אנשי תורה ובכל זאת אינו מתנזר מלהביט בטלוויזיה, אבל אלו שגדלו ובאו ממדינות ומקומות שרחוקים מדת או שאינם מקומות תורה אין להם דין פרוצים מאחר שאין ידוע להם חומר האיסור".

ונראה שעיקר סברא זו שייכת גם אצל רבים ממי שאינם שומרים תורה ומצוות, כשנעשה מתוך הרגל וחוסר הכרה ולא מתוך פריצות.

מלבד זאת, נחלקו הראשונים בשני גברים כשרים שעסקיהם עם הנשים, אם מותר להם

30 אבן העזר סימן כב סעיף ה.

31 ים של שלמה קידושין פרק ד סימן כא.

32 אבן העזר שם.

33 מהדור"ק אבן העזר סימן סט.

34 מובא בפתחי תשובה אבן העזר סימן כב ס"ק ד.

35 פרק ד סעיף טו.

36 גן נעול פרק ד סעיף י.

37 אגרות חזו"א חלק ב סימן קנט, שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן רב, נטעי גבריא פרק יט סעיף ג, גן נעול פרק

ד סעיפים ז-ח.

38 הלכות ייחוד פרק יט סעיף י בהערה.

להתייחד עם אישה. דעת הרמב"ם³⁹ והשו"ע⁴⁰ שאין כל חומרא באיש שעסקו עם הנשים, ואילו דעת הרמב"ן⁴¹ שמי שעסקו עם הנשים אסור להתייחד עמהן, ויש מהאחרונים⁴² שכללו באיסור זה גם מי שאין עסקיו ככלל עם הנשים, אולם ליבו גס באותה אישה, אולם דעת רוב הפוסקים להקל בזה⁴³.

בגדר מי שעסקו עם הנשים כתב רש"י⁴⁴:

"שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו, לא יתייחד עמהן אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהן וכולן מחפות עליו".

לאור זאת, כתבו הפוסקים שרק מי שעסקו מיוחדים לצרכי נשים, כגון בעל חנות לבגדי נשים, או צורך העוסק בתכשיטים, נכלל בגדר זה, וממילא אין לכלול בגדר זה חייל המשרת ביחידה מעורבת, שאין עסקיו דווקא עם הנשים ואין סיבה שיחפו על קלקלתו. מה גם, שיש שנקטו⁴⁵ שמציל בחוף רחצה של נשים אינו נידון כעסקו עם הנשים, הואיל ועבודתו כלפי הרשויות ולא כשירות לנשים עצמן, וכל שכן בחייל שעבודתו למען בטחון המדינה בכללה.

ד. ייחוד בדרך

מבואר בגמרא⁴⁶, שכאשר הולכים בדרך אסור להתייחד אלא בשלשה גברים ואישה:

"אמר רב יהודה אמר רב: ל"ש אלא בעיר, אבל בדרך - עד שיהיו שלשה, שמא יצטרך אחד מהם להשתין, ונמצא אחד מתייחד עם הערוה".

על דרך זו כתב הבית יוסף⁴⁷ בשם הראב"ד:

"דכי אמרינן דאשה מתייחדת עם שני אנשים כשרים, הני מילי ביום, אבל בלילה לישן עמה בבית אחד, עד שיהיו שם ג' אנשים מפני שהוא דומה לדרך דאמרינן לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד מהם לנקביו ונמצא זה מתייחד עם הערוה, והכי נמי חיישינן דילמא אדניי חד מנייהו אזיל חד ועביד איסורא, ומסתברא כוותיה".

39 הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה ח.

40 אבן העזר סימן כב סעיף ז.

41 קידושין פב, א ד"ה כל.

42 נטעי גבריא פרק יט סעיף ז.

43 שם בהערה בשם ספר דבר הלכה, גן נעול פרק ד סעיף יב בשם כמה פוסקים.

44 קידושין פב, א ד"ה.

45 שו"ת דברי יציב אבן העזר סימן מה.

46 קידושין פא, א.

47 אבן העזר סימן כב.

וכך נפסק ברמ"א⁴⁸:

"וכל זה בעיר, אבל בשדה או בלילה אפילו בעיר בעיני ג' אפילו בכשרים".

אף על פי כן, כתבו הפוסקים שיש להקל בנסיעה קצרה שאין רגילים לעצור בה בשביל להתפנות⁴⁹, ויש שהתיר⁵⁰ בכל נסיעה ברכב הואיל ויכול להתפנות בצניעות בצד הרכב ואינו צריך להרחיק. בדומה לכך כתבו הפוסקים⁵¹ שכאשר אין מתכוונים לישון, גם בלילה מספיק שני כשרים בלבד, ואפילו כשמתכוונים לישון ברכב, העלו להיתר משום שאין שנתם עמוקה כל כך⁵². לאור זאת, נראה שחיילים שיוצאים לסיוור במקום מבודד, כשאינן חשש שילך אחד למרחוק אם יצטרך לנקביו, וכן אין חשש שילכו לישון שינה עמוקה, סגי בב' גברים כשרים (לשיטת הרמ"א, ובמקום הדחק גם למנהג הספרדים, כנ"ל).

ה. ייחוד בנסיעה ברכב

כתבו רבים מהפוסקים שאין איסור ייחוד כשנוסעים בכביש בו עוברות מכוניות באופן תדיר, וחלונות הרכב אינם אטומים, וממילא יכולים העוברים והשבים לראות את המתרחש בפנים הרכב. סיכם זאת להלכה בספר גן נעול⁵³:

"אין איסור ייחוד ברכב, אם נוסעים במקום ובזמן שישנם עוברי דרכים או מכוניות נוספות הנוסעות בדרך זו. ואפילו כשלא עוברים שם בפועל אלא במקום ובזמן שבדרך כלל עוברים שם אין בזה איסור ייחוד. וכל זה הוא דווקא באופן שאפשר לראות את הנעשה בפנים הרכב".

וכן כתב המשנה הלכות⁵⁴, אך סייג שאין זו משנת חסידים:

"ומיהו, כמובן שהכל לפי המקום והזמן, דאי באמת הוא על דרך אשר לא נמצאים שם עוברים ושבים או שהוא במקום מוצנע פשוט דהוי יחוד, ואפילו ביום במקום מוצנע כה"ג הוי יחוד, אבל במקום פרהסיא נראה דלא הוי יחוד אף בלילה, ומיהו כל זה מעיקר הדין אבל ודאי הירא דבר ה' לא יצא יחידי בלילה עם אשה במכונה על הדרך, ושומר נפשו ירחק מהם אפילו ביום".

48 שם סעיף ה.

49 גן נעול פרק ד סעיף כח בשם כמה פוסקים.

50 ציץ אליעזר חלק ו סימן מ פרק טו אות יב.

51 גן נעול שם סעיף לו בשם הרבה אחרונים.

52 שם סעיף מ.

53 פרק ח סעיף כב.

54 חלק ו סימן רכז.

בדומה לכך כתב בשו"ת אגרות משה⁵⁵:

"ליסע יחד עם אשה במכונית לכתחילה ודאי אין להתיר, דאף שעיקר נסיעתם תהיה על הדרך הגדולה ששם נוסעים אף בלילה הרבה אנשי במכונית, אבל האם אפשר להסב מן הדרך הגדולה לדרך קטנה. ואך ביום, אולי יש לחוש שיניחו המכונית על הדרך ויתרחקו מן הדרך במקום שיש אילנות שיהיה מקום סתר וכו' אבל בשעת הדחק כגון שצריכה אשה משכנותיו גם כן ליסע למקום שהוא צריך וכו' שאם לא יכניסנה למכונית יאמרו עליו שהוא צר עין ואכזרי וכו' יש להתיר, משום דמשמע דאין חוששין מדינא לשמא יטה מן הדרך בכשרין וכו' ולכן ליסע במכונית בשעת דחק יש להקל".

מבואר דמעיקר הדין אין לחשוש שיטו המכונית לצידי הדרך, מקום בו יהיה חשש ייחוד. ואף שבספר נשמת אברהם⁵⁶ כתב בשם הגרש"ז אויערבך שיש צד איסור בדבר, כיוון שנמצאים כעת במקום ייחוד (היינו היותו של הרכב מקום סגור), יש לחוש שמא יטו אותו מהדרך הראשית למקום סתר, נראה שאין זו עיקר משנתו וכפי שיבואר להלן מדבריו שבכתובים. מקור ההיתר הוא מכך שהותר לשהות עם אישה בבית שפתחו פתוח לרשות הרבים⁵⁷, וכתב בעזר מקודש⁵⁸ שה"ה שמתר להיות עם אישה בבית עם חלונות, כשאפשר לראות אותם דרכן, ולא חששו שינעל את הבית אף שזוהי פעולה קלה ביותר. מבואר שהלכות ייחוד לא נאמרו אלא במקום בו כעת מצויים במצב של ייחוד, ולא חששו שיגיעו למצב כזה.

אולם, כאשר נוסעים במקום מבודד, מבואר בפוסקים אלו, שיש בכך משום ייחוד, וכן כתב בשו"ת חלקת יעקב⁵⁹ ובשו"ת קנה בשם⁶⁰. ואף שיש לדון, דכיוון שהחלונות שקופים אינו מקום ייחוד, למעשה נקטינן שכל שאין רבים עוברים במקום ובזמן זה – הוי ייחוד⁶¹. עם זאת, חידשו כמה מפוסקי דורנו, שבמקום דחק גדול יש לדון כל נסיעה במכונית כמקום שאין בו ייחוד, הואיל ובשעת הנסיעה אינם יכולים לעשות מעשה, כל עוד מקפידים שלא להפסיק את נסיעתם. הר"ד דודקביץ פנה לגדולי הדור⁶² בשאלה אם מותר לקחת במכונית

55 אבן העזר חלק ד סימן סה אות ג.

56 אבן העזר סימן כב ס"ק א.

57 שולחן ערוך אבן העזר סימן כב סעיף ט.

58 שם.

59 אבן העזר סימן סה.

60 חלק ג סימן קיג.

61 ראה עזר מקודש על שולחן ערוך אבן העזר סימן כב סעיף ט.

62 המכתבים נאספו בקובץ המעייני 201, ניסן תשע"ב.

נשים מטרמפיאדה בשעת לילה במקומות שהמצב הביטחוני רעוע, וכך השיב לו הגר"ש ישראלי:

"אכן ההיתר קשה מאוד ואין לסמוך עליו כי אם בשעת הדחק, כעין שעה זו שקיימת סכנה ביטחונית לאדם השוהה בכבישים ובפרט בשעות הלילה. לזאת מן הראוי להזהיר הנשים שלא יצאו בדרכים בשעות הלילה, אך מ"מ אין להימנע מלהסיעה כשהדבר הכרחי. אכן בתנאים של שעת הדחק כנ"ל, אי אפשר להימנע מלעצור ולקחת את המחכה בדרכים, או שהדבר נחוץ לה ואין לה ברירה אחרת. בכהאי גוונא יש לא להתעכב במשך הנסיעה, רק לנסוע ללא הפסקה, שכהאי גוונא לא שייך עבירה מכיוון שהוא עוסק בהפעלת המכונית".

בדומה לכך כתב לו הגר"ש⁶³ אויערבך:

"אפשר שיש לסמוך בנשואה דמרחק כזה חשיב כבעלה בעיר, ואפילו בפנויה שרי רק הטעם דאין לחשוש שיטה ויסע למקום אחר ויסע למקום אחר. אך כל זה רק בשעת הדחק".

ואף שייתכן, ואין דבריו אמורים אלא כאשר אין רגילים לעצור בצד הכביש או לסטות לנתיב צדדי מחשש לפגיעה ביטחונית, וכן הבין בדבריו הגר"א וייס⁶³, אעפ"כ נראה שעיקר הסברא שבדבריו היא שאין בזה איסור ייחוד מעיקר הדין הואיל ועוסק בנסיעה, וכפי שכתב במקום אחר⁶⁴:

"...ואפילו בלילה דלא שכיחי אינשי מ"מ אין לחשוש שיעצור את המכונית לעשות איסור, דמסתמא הוא חושש ודאי ממכוניות אחרות אשר כרגיל הן מצויות בכל הכבישים והם הרי יכולים לראותם, ואם משום החשש דשמא יפתנה ויעביר את המכונית למקום אחר, הרי בכגון דא ליכא כלל איסור יחוד, וכמו שמעיקר הדין מותרים איש ואשה לעמוד זמן רב על יד חלון הפתוח לרה"ר אע"ג שהבית לגמרי סגור, ויכול לדבר עם האשה כל מה שירצה וגם יכול לפתותה לעבור למקום סתר שהוא ממש באותו בית, והיינו משום דאזלינן בתר השתא דליכא חששא, וה"ה גם כאן וצ"ע, ונא לעיין בזה".

מבואר שראה בהיתר זה סברא מחודשת, ולא סמך עליה אלא בשעת דחק גדולה, על כל פנים נראה מדבריו שלדעתו מעיקר הדין אין איסור ייחוד כשעוסק בנסיעה, אלא שהואיל והחשש

63 שו"ת מנחת אשר חלק א סימן פו.

64 שולחן שלמה ערכי רפואה עמ' נג.

שיעצור וכדומה הוא חשש קרוב, נטה שלא לסמוך על היתר זה בדרך כלל. בדומה לכך כתב הנשמת אברהם⁶⁵ בשם הגר"י נויבירט:

"לכאורה הנהג עסוק בעבודתו, ואם עומד באמצע דרך, כבר יש כביש פתוח עם אנשים".

מבואר שנטה להיתר משום שבשעת הנסיעה עצמה אין בכך חשש, וכן הביאו בשם הגר"ז מלמד⁶⁶.

מקור לדעת האוסרים יש ללמוד מכך שחששו לייחוד בשניים ההולכים בדרך עם אישה, מחשש שמא יזדקק אחד לנקביו, ודייק הבית שמואל⁶⁷ מדברי השו"ע שלא יועיל שיסכימו ביניהם שאם ילך האחד לנקביו יתלווה אליו השני. ואף שלא חששו לסגירת הדלת בפתח פתוח, כנ"ל, כאן שדרך ההתנהלות הטבעית מובילה למציאות של ייחוד, הדבר אסור. כמו כן, יש לאסור מטעם זה גם בנסיעה ברכב כל עוד הרגילות היא לעצור אותו לצרכים מזדמנים. לעומת זאת, נראה שהפוסקים המקילים סוברים שבשונה מהצורך להפנות, שהוא צורך טבעי, העצירות בנסיעה אינם מוכרחות אלא תלויות בבחירה, וניתן להחליט שלא לעצור.

מאידך, יש מקום לדחות, ולומר שאף שבשעת הנסיעה אין יכול לעשות מעשה, סוף סוף מצב זה חמור טפי מדלת פתוחה, הואיל ונמצאים במקום סתר וייחוד, ורק מניעה חיצונית מונעת מהם את המעשה. אף על פי כן, מצינו בפוסקי דורנו שנקטו שאין איסור ייחוד כאשר באופן מעשי אינו יכול לעשות מעשה. כך כתב הגר"א וייס⁶⁸:

"הנה הוה עובדא באשה ששהתה בחו"ל ונפטר אביה בארץ ישראל, והיא חפצה להגיע להלוויה וכו' וא"א היה לה לצאת את העיר אלא במטוס פרטי קטן עד לשדה התעופה הבין-לאומי, ונשאלת השאלה אם יש בזה איסור ייחוד עם הטייס וכו' וראיתי בשולחן שלמה שנשאל אם יש איסור ייחוד במי שאוסף אישה מכבישי יהודה ושומרון, דכיוון דאין רגילים לעצור בצדי הדרכים משום סכנת המחבלים שמא אין בזה איסור ייחוד וכו' וכתב דאף שבשעת הדחק לכאורה יש מקום להקל יש לחפש פתרונות אחרים וכו' ונידון דידן ודאי עדיף מהא, דשם יכול לעצור אלא שמסתמא לא יעשה כן, אבל הטייס אין בידו לעצור באמצע הטיסה ולא לעזוב את כלי הטיסה וההגה".

65 אבן העזר סימן כב ס"ק א.

66 קובץ מאבני המקום יג, דיני ייחוד.

67 סימן כב ס"ק ט.

68 שו"ת מנחת אשר סימן פו.

חזינן לדעתו, דכל שאינו ראוי למעשה באותו הזמן, אין בו משום ייחוד אף שנמצאים במקום סתר.

ובספר נטעי גבריאל⁶⁹ כתב:

"במקומות שיש חוק המדינה שהנוסעים צריכים לחגור חגורה ומענישים את העוברים על כך, יש לצרף הדבר להיתרים במכוננית".

ובהערה כתב:

"והעירוני שיכול להעמיד המכוננית באמצע הדרך ובזמן שעומדים אין חוק שצריכים לחגור החגורה וכו'".

עוד כתב שם⁷⁰ לגבי נהג מונית:

"אסור לאישה להיכנס למכוננית ולנסוע עם נהג אלמוני, אולם מותר לה לנסוע במונית של חברה מסויימת שאימת בעל הבית על הנהג".

חזינן מדברי כמה מגדולי הפוסקים שמציאות של נסיעה ברכב אינה נידונה כמקום ייחוד, כל עוד נוסעים בלא הפסקה. אולם, הואיל וקל מאוד לעצור את הרכב נקטו שאין להקל בכך אם לא בשעת דחק גדולה ביותר. במקום בו ישנה סיבה נוספת שגורמת לכך שימנעו מהפסקת הנהיגה או שיחששו לעבור עבירה, נקטו הפוסקים שניתן להקל בכך טפי.

כאמור לעיל, היתר נסיעה ברכב במקום בו ישנם אנשים שעשויים לראות את פנים הרכב, מבוסס על היתר 'פתח פתוח לרשות הרבים'. היתר נוסף הוזכר בגמרא⁷¹ ובפוסקים⁷² להתייחד עם אשת איש שבעלה מצוי בעיר ועלול להגיע בכל עת, שכן אימת בעלה עליה ולא תתפתה לעבור עבירה.

לגבי היתר 'בעלה בעיר', סייג השו"ע⁷³:

"ואם היה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו או אם קינא לה בעלה עם זה, לא יתייחד עמה אע"פ שבעלה בעיר".

ונחלקו הפוסקים האם סייג זה קיים בהיתר פתח פתוח, החלקת מחוקק⁷⁴ סבר שגם היתר

69 פרק מג סעיף ט.

70 סעיף יד.

71 קידושין פא, א.

72 אבן העזר סימן כב סעיף ח.

73 שם.

74 שם ס"ק יג.

פתח פתוח לא נאמר במי שלבו גס בה, ואילו הט"ז⁷⁵ כתב: "אבל ודאי גס בה או קריבתו ודאי מועיל לזה פתחו לרה"ר".

בגדר ליבו גס בה, הביא הציץ אליעזר⁷⁶ מחלוקת בין הפוסקים:

"ומהו הנקרא גס בה? רש"י מפרש שושבינתיה בעלת ברית לו, ועדיין לא ידענו עוד מהו הגדר של בעלת ברית. אלא שברמב"ם וטור ושו"ע שם מפורט כבר דגס בה נקרא כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו. וניתן לחשוב דכדי שיהא נקרא גס בה צריכים שיהא ביניהם קירבת דעת כזאת במקביל לקירבת דעת שיש בין כאלה שגדלה עמו או שהיא קרובתו. ובערוך השולחן בסימן כב סעיף ו מוסיף עלה וכותב דגס בה נקרא גם כשיש להם איזה הכרה ע"י ענייני מסחר וכיוצא ע"ש. ולפי"ז יש מקום לעיין לענין שכונה ובפרט בשכונה גואי שמדברים הרבה פעמים בענינים שונים אם יש לה ג"כ דין גס בה. וצריכים תמיד לשער גודל יחסי ההכרה, ואין גבול לזה. ויש לדון מאין לקח לו הבעל ערוה"ש לפרש כזאת, בזמן שאנו רואים שרש"י מדגיש לכתוב דבעינן שתהא בעלת ברית לו, שאיך שלא נפרש המכוון שמתוך איזה קורבה וכדומה יש קשר אמיץ ביניהם, כפירוש המילים של בעלת ברית ולכן גייסא אהדדי, וגם הרמב"ם והטור והשו"ע מדגישים לפרש בכגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו, ומשמע דס"ל דבעינן דוקא קירבת דעת כזאת של כמי שגדלה עמו או שהיא קרובתו. ומצאתי בספר שער יוסף בתשובות שבסוף הספר בסימן ג' בסופו שכותב באמת לפרש בכזאת דמדכתבו הר"מ והסמ"ג והטור דגס בה היינו שגדלה עמו או שהיא קרובתו, ורש"י כתב שושבינתיה בעלת ברית לו, צריכים שיהא גס בה בסוג זה, ועפי"ז כותב לאפוקי מזה איש ישראל שעסקו עם הנשים דנהי דגס בהו מ"מ נראה דאינו גס בהו בסוג זה שכתבו הפוסקים ז"ל ע"ש, הרי דס"ל בהדיא דלא כהערוה"ש דכייל בזה גם כשיש להם איזה הכרה ע"י ענייני מסחר וכדומה. ומינה דמכ"ש דשכינה כנ"ל לא מיקרי גס בה אם לא שאנו רואים דגייסא בה טובא כבעלת ברית וכמי שגדלה עמו או קרובתו".

לאור זאת, נראה שמעיקר הדין יש להתיר ייחוד כשהפתח פתוח לרשות הרבים, כל עוד אין ביניהם קירוב דעת גדול כמיוחד, אף שהם רגילים זה בזה מכוח יחסי העבודה שביניהם.

75 שם ס"ק ח.

76 שם פרק יב.

1. רכב שיש בו הפרדה בין התאים

ברכב בו יש הפרדה בין התאים, כמו ברכב מסחרי וכדומה, יש שנקטו שאין בכך כלל משום ייחוד. כך כתב בספר אפיקי מים⁷⁷, וכן הורה הגר"ד ליאור במכתב לר"ד דודקביץ⁷⁸:

"באם היה אפשר לנסוע ברכב שיש בו מחיצה בין הנהג לנוסעת זה ודאי היה עדיף, כי גדר יחוד זהו במקום אחד ממש, ולא אם ישנה מחיצה".

כך נראה גם מדברי החזון איש⁷⁹:

"והא דאיתא ברמ"א שאם אינן בחדר אחד אינן צריכין שמירה, נראה דהיינו באין פתח מחדרו לחדרה, אבל אם יש פתח ביניהן כחד חדר הוא בעלמא וכו' אלא כשצריך לילך דרך רשות הרבים אז אין חוששין אע"ג שהיא יחידה בחדרה והוא יחידי ואין להם מי שימחה ויעכב".

מבואר שכשנמצאים בשני חדרים שונים והמעבר בין החדרים הוא דרך רשות הרבים, אין בכך משום ייחוד. יתירה מזאת, כתב העזר מקודש⁸⁰:

"ונראה דכן הוא הדין בחדר שנחלק כנ"ל, והדלת שביניהם סתום, וכשנפתח אי אפשר שיהיה בלתי נשמע קולו אל חדר שבצידו, שיש שם איש וכו' יש צד להקל".

אולם, נראה דשם המעבר בין החדרים הוא במקום גלוי או על כל פנים באופן שנשמע לאחרים, ואילו כאן כל המקום הוא מקום ייחוד, הואיל ובמקום זה ובשעה זאת לא עוברים אנשים. כיוצ"ב כתב הגרמ"ש קליין במענה לר"ד דודקביץ:

"הנה בלילה, אפילו ברחוב, במקום שאין עובר ושב יש יחוד, כמבואר בגיליון תוספות בנידה ב ע"ב. ובוודאי אף שבעת נסיעתו אינו יכול לעבור איסור אין זה היתר, מכיוון שאין המכונית גורמת הייחוד, אלא אפילו ברחוב בלילה יש ייחוד, ודמי לאיש לאיש ואישה הנמצאים בחדר אחד במרחק קצת, אף שא"א לעשות איסור אלא כשמתקרבים זה לזה".

בדומה לכך נחלקו פוסקי דורנו, כיצד יש לנהוג בחתן וכלה אחר חופת נידה, כשקשה להם ביותר שיהיה עמם אדם נוסף בביתם. בשו"ת מעין אומר⁸¹ כתב בשם הגר"ע יוסף שהורה לכלה לנעול את דלת חדרה ולא לפתוח לחתן גם אם יפציר בה שתפתח לו. מאידך פוסקים

77 הלכות ייחוד פרק יז סעיף ג.

78 קובץ המעיין שם.

79 אבן העזר סימן לד ס"ק ד.

80 על השו"ע אבן העזר סימן כב סעיף ט.

81 חלק ז הלכות נידה סימן רכא.

אחרים סברו שאין להתיר זאת⁸², אולם נראה שעיקר החומרא שבזה נאמרה בחתן משום שייצרו תוקפו ביותר.

ואכן מדברי החזו"א⁸³ חזינן שנטה להתיר כשהאישה נועלת את חדרה, הואיל ולא חששו שהיא תפתח, ותלמידיו העידו שהקל בזה למעשה⁸⁴.

ובשו"ת דברי מלכיאל⁸⁵ היקל בחדרים נעולים מטעם נוסף:

"ויש לדון ג"כ דמה שסוגר חדרו יועיל גם לשיטת הפוסקים דס"ל שאסור להתיחד עם ג' נשים. דמ"מ אין לחוש שיצא לתוך החדר של הנשים אף לשיטת הר"ן וריטב"א דס"ל דחיישינן ליציאה לחוץ. דהכא יש לו היכר שיזכור שאסור לו להתיחד בזה שסגר חדרו בשביל חשש יחוד. וכמו דמהני היכר באשתו נדה וכן באוכלי בשר ואוכלי חלב ע' חולין (דף ק"ד) ובשבת (דף י"ג) וביו"ד סימן פ"ט וסימן קצ"ה. וסברא זו צריכה בירור כי הוא דבר חדש שלא מצינו בפוסקים".

וכסברא זו ממש כתב בשו"ת שלמת חיים⁸⁶:

"נעילה ממש ודאי מהני כנראה דע"ז לא גזרו וכו' וע"כ כל היכא דעביד דבר היכר והוא בחדר מיוחד שוב לא שייך ייחוד".

וראה גם בשו"ת ציץ אליעזר⁸⁷.

אך האגרות משה⁸⁸ דן בכגון זה, ונקט לאיסור:

"בשני חדרים בבית אחד פנימי ואחד חיצון ואיש אחד הוא בחדר אחד ואשה אחת היא בחדר השני אם מועילה נעילת הדלת באופן שאין האיש יכול לפתחה, אם אין כל צרכי הפנימי שם לא שייך להסתפק כלל דהרי הפנימי בין שהוא האיש בין שהיא האשה מוכרח להכנס לחיצון ויהיה מוכרח הנועל לפתוח הדלת ויתייחדו. אלא אף כשאיכא כל צרכי האדם להלילה גם בפנימי וביה"כ מיוחד, ורק לצאת החוצה יצטרך הפנימי לילך דרך החיצון, וע"ז התנו שעד שיאיר היום או זמן אחר שדרך האינשי לצאת לא יצא הפנימי, שעתה שייך להסתפק קצת שהרי אין לו להיות בחיצון כלל בשעת איסור היחוד, אבל פשוט

82 ראה ספר פוע"ה חלק א פרק ו סעיף יח בשם הגר"א נבנצל.

83 סימן לד ס"ק ב.

84 נטעי גבריאל פרק ל הערה ב בשם ספר חידושים וביאורים.

85 חלק ד סימן קב.

86 סימן קנא.

87 שם פרק ז.

88 אבן העזר חלק ד סימן סה.

שגם באופן זה איכא איסור יחוד מאחר שיכול לבועלה כשגם היא תרצה לזנות דאיסור יחוד אינו על ביאה באונס אלא על ביאה ברצון דאין חוששין לאונס לגזור יחוד בשביל זה ולרצון אין הנעילה כלום. ול"ק כלום למה שליכא איסור לאשה לדור בבית לבדה וא"ח לשמא תפתח ביתה למי שירצה לבא לזנות עמה, לא מבעיא כשיש עוד דיורין בחצר שאפשר שירגישו אינשי שנמצאים בחוץ כשדופק על פתחה וכשנכנס דאז מירתתי, אלא אפילו במקום שליכא דיורין שג"כ לא מצינו שאסרו אף שלא שייך מירתתא דאולי לא גזרו שלא ידורו בביתם בשביל חשש רחוק, ושייך זה גם שלא לאסור בבתים הגדולים שיש הרבה דיורין כשדרה אשה אחת בבית על קומה אחת שאפשר שדרים שם גם אנשים יחידים לבדם בהבתים, דאם לא נימא כן הא הוא ממש דרים בבית אחד שגזרו שלא שייך להתיר במה שנועלת שבידה לפתוח כשתרצה".

לסברא זו לכאורה אין ללמוד היתר כאשר יושבים בשני תאים של רכב, שכן אינם נעולים בהם ועוד שאין בכך היכר, ורק לטעם הפוסקים שעצם היותם בשני חדרים מונע הייחוד – יש להתיר. מאידך, יש לומר שכיוון שאנשים המעוניינים בקרבה רגילים לשבת זה לצד זה, עצם הפרדותם לחלקים שונים של הרכב מהווה היכר. טעם זה אינו שייך ברכב בו אין מקום סביר לשניהם באותו החלק של הרכב.

ז. חשש מפני ענישה

האחרונים דנו בעניין ייחוד אישה עם נכרי במקום בו מענישים בעונשים חמורים על ביאת ישראל. בשו"ת חוות יאיר⁸⁹ הובאה תשובת מהר"ם שטערין, שבא ללמד זכות על כך שנשים נהגו להתייחד עם נכרים לצרכי מסחר:

"ועם כל זה יגעתי ומצאתי ללמד זכות עליהן מאין יצא ההיתר הזה כי ישראל קדושים הם ואף על פי שאינם נביאים, ומצאתי און לי ממ"ש הר"ן והרב המגיד בהיתר העמדות בהמות בפונדקאות של גוים בזמן הזה. משום דגוים בזמנינו לא חשידי על הרביעה אדרבה מכין ועונשים עליו הובאו בית יוסף בי"ד סי' קנ"ג, א"כ זכינו לדין דה"ה בנ"ד דגוים בזמנינו לא חשידי אזנות ישראלית דהא אף על גב דבימיהם היה חביב עליהן בהמתן של ישראל ובזמנינו ס"ל להר"ן והרב המגיד דלא חשידי ה"ה דלא חשידי אישראלית ואדרבא מכין ועונשין עליו, ואם הישראלית אשת איש ישראל פשיטא דמכין ועונשין עליו, אלא אפילו בפנויה ישראלית אם הגוי בעל אשה הוא חייב שריפה בדיניהם ודנין אותו כבוגד באשתו, ודין אשת איש כן שמעתי בבירור גמור וידוע לי שכן דנין

בלי ספק וכו' ובאמת עינינו הרואות שלא אירע מכשול בזמנינו ועי"כ מלאו לבם לעשות כן. שאלו ח"ו היו מכשולות מצוים בודאי היו נמנעות מאליהן או חכמי הדור היו מונעים המנהג הרע הזה. אמנם מאחר שלא נודע שום תקלה דנפקא מזה החזיקו במנהגם וזה עצם ההיתר הזה דבהא חזינן דלא חשידי אישראלית וק"ל".

מבואר, שלדעתו יש להיתר ייחוד אישה עם גויים משום שהגויים נענשים בעונשים חמורים מי שבא על ישראלית, ואין לחשוש שיעשו זאת.

על דבריו השיב החוות יאיר⁹⁰ וכתב (החלוקה לסעיפים אינה במקור):

"א. מש"כ ענין היחוד, שעקרו מפני שע"י היחוד בלי רואה יתקפהו יצרו ולא ידע מזה איש, ותדע שהרי גם יחוד אשה עם ישראל אחד או אפי' עם שנים ופריצי אסור, אעפ"י דבודאי מענשינן, אלא ע"כ משום שהוא דבר שבצנעה ולכך תרי דפריצי לא יפרסמו ויחטאו שניהם, וכן בגוי אפילו אשתו עמו לא תפרסם ולא מרתת כלל משום עונש לכן אין לחלק בזה.

ב. וע"ק הרי גבי גזירות חז"ל קי"ל אפילו בטל הטעם הגזירה קיימת (וזה קשה גם על חילוקי גדולי הראשונים דורות הקדמונים בין דורות אלו בקצת דברים) וא"כ חלילה נקל בסתם יינם שלא היה הגזירה רק משום בנותיהם ויחוד דאשת איש חמור טפי דדאורייתא היא אפילו עם ישראל וכו' ולפי מ"ש הרב נתיר בזמן הזה דלא שייך חתנות בשום ענין ובשום גוי וכו'.

ג. ועוד נ"ל דלא הקילו הר"ן וה"ה רק בחשד רביעה שהוא מצד עצמו דבר נתעב ונאלח בעיניהם ואינם חשודים בה, וזהו עיקר הטעם, ולכן לא זכר ה"ה בשם הרשב"א טעם דמענשי ור"ל אפילו בלי מורא עונש. ולכן לא זכר הב"י בש"ע להקל גבי יחוד ישראל או ישראלית אף ששנוים יחד בסימן זה".

כאופן אחר השיג על כך החכמת אדם⁹¹:

"ולפי זה אזלא לה ההיתר שכתב הגאון מהו' מאיר שטערין הביאו בתשובת חוות יאיר סימן ס"ו על פי מה שכתבו הר"ן והמגיד בהיתר העמדת בהמות בפונדקאות של גוים בזמן הזה דלא חשידי על הרביעה ואדרבה מכין ועונשין אם כן הוא הדין לא חשידי אזנות ישראלית דהא מכין ועונשין בדיניהם על זה מלבד מה שהשיג החוות יאיר עליו וכו' ולפי מה שכתבתי בלאו הכי ליתא לדבריו דאף שידוע דאם יאנסו אשה בין ישראלית ובין נכרית מכין ועונשין

90 סימן עג.

91 בינת אדם, בית הנשים סימן טז.

אבל אם היא תבעל לו ברצון עכשיו בזמן הזה הוא היתר גמור להם בין פנויה ובין אשת איש כידוע".

מבואר שנחלקו הפוסקים האם במקום שמענישים אם יבואו לכלל מעשה, יש לחוש לאיסור ייחוד, ודעת רוב הפוסקים להחמיר בדבר. בנידון דידן, יש מקום להקל יותר מכמה טעמים: האחד, שבחוקי הצבא יענשו גם על פיתוי ולא רק על אונס, כשנעשה בזמן פעילות, הדרכה או אימון. ועוד, שמנוהל מעקב על פעילות החיילים, ועלולים להפתיע אותם בביקורת, ממילא לא תמיד יוכלו להסתיר את מעשיהם ולגונן זה על זה. ואף שהחמירו האחרונים הנ"ל בנידונם, משום דחכמים לא חילקו בגזרותיהם, נראה דאינו אלא מדרבנן, וממילא עכ"פ שכאן בנידון דידן נחית האיסור דרגה ואין לחוש לאיסור אלא מדרבנן וממילא במצבי דחק יש מקום להקיל יותר, כפי שיבואר להלן.

מה גם, שהואיל ולדעת כמה מגדולי הפוסקים, מעיקר הדין אין איסור ייחוד כל עוד שעוסקים בנסיעה רציפה, ובייחוד אם מקפידים להיות בתאים נפרדים, וכל שהחמירו הוא משום שהחשש שיבואו לייחוד קרוב, ממילא במצב שהחיילים חוששים מפני ענישה יש להקל טפי.

אולם, כאשר המפקד נמצא במקום רחוק מאוד, ואין סיכוי סביר שיבוא לערוך ביקורת, או שאם כבר נעשתה ביקורת באותו לילה יודעים שלא תיעשה ביקורת נוספת, אין להתיר. בדומה לכך כתב האגרות משה⁹² לגבי היתר 'בעלה בעיר':

"ומטעם זה שבמדינה זו נוא יארק כשבעלה הוא בעיר אבל ידוע הוא לה שהלך לקצה העיר שמהבית עד המקום שהלך לשם הוא ערך שעה והחזרה הוא שעה וצריך לשהות שם ערך שעה אסורה ביחוד אם הוא בזמן שא"צ לבא לשם אינשי כגון בלילה או אפילו ביום כשאין דרך אינשי לבא לביתה. וכ"ש באלו שעובדין אצל אחרים ושוהין שם שמונה שעות והדרך לשם וחזרה משם הוא ערך שתי שעות איכא איסור יחוד כשאין דרך אינשי לבא לביתה, אבל אם הוא ברשות עצמו ויכול לבא לביתו כשרוצה לפעמים ליכא איסור יחוד, והוא דבר שנוגע טובא לאינשי לידע זה".

מאידך, בשו"ת משנה הלכות⁹³ התיר לשמרטף להישאר לבדו, כיוון שדעתם של ההורים על המתרחש בבית:

"ונלפענ"ד לומר דבדידן שהולכין ההורים ומניחים השומר בייבי סיטער בבית, וכל עת דעתם על הבית וכמה פעמים קוראים על הטעלעפאן ומדברים עם הילדים, וגם לפעמים חוזרים בזמן קצר ופעמים באים בארוכה ופעמים בקצרה, כה"ג הו"ל דין פתח פתוח אפילו בלילה לכ"ע, דהרי הטעם שכתב הכנה"ג דבלילה ליכא דין פ"פ מפני שאז כבר בנ"א מצויים בבתייהם וממילא אינו חש שמא יבא מי שהוא בבית כיון שאינו מצוי כ"כ, אבל כי כן בדידן הרי ההורים הם בחוץ ועלולים לבא בכל רגע וחושש הבייבי סיטער שמא עכשיו יבא ויותר שכיח שיבואו ההורים מיד משיכנס אדם אחר וגם יש כאן מירתת ולכן כה"ג לפענ"ד אין לנו כח לאסור ומיהו היכא דל"ל כל הני טעמי וכגון שההורים הולכים לעיר אחרת ויודעים שלא יחזרו הלילה וגם ליכא אלא תינוקת חדא או כיוצא בזה נראה ודאי דאסור משום יחוד כנלפענ"ד".

ודון מינה לכל מפקד שדעתו על חייליו ומתקשר עמם, ואף יכול לבוא לביקורת פתע, שאין בכך משום ייחוד ודמי לפתח פתוח ולבעלה בעיר. ממילא נראה שאין משום ייחוד אלא כאשר ברור לחיילים שאין כל אפשרות סבירה שהמפקד יבוא לבקרום.

יסוד נוסף להיתר, יש ללמדו מדברי שו"ת אגרות משה⁹⁴ שהתיר לאישה להיבדק לבדה אצל רופא, הואיל ואם תתעכב שם זמן רב יותר מהמצופה הדבר יעורר את חשדם או כעסם של המטופלות האחרות. בדומה לכך יש להתיר לחיילים לנסוע לבדם אם ממתנינים לשובם בנקודת זמן מסוימת, והתעכבות יתירה תעורר חשד ודאגה מצד המפקדים, אולם נראה שיש לצרף לכך צדדי היתר נוספים, והיינו שיסעו בלא הפסקה וכנ"ל.

ח. צילום המתרחש ברכב

לעיל התבאר, שבפתח הפתוח לרשות הרבים, וה"ה בבית שיש בו חלונות שבני הבית נראים דרכם, וכן ברכב שחלונותיו שקופים – אין משום ייחוד, כל עוד יש סבירות שיעברו עוברים ושבים שישגיחו במעשיהם. אולם, ביחס למצלמה, יש לברר האם מבטלת היא את הייחוד, כיוון שבסופו של דבר חוששים הם בכל עת שיראו את מעשיהם, והרי זה כחלון הפתוח לרשות הרבים, או שאין בכוחה של המצלמה לבטל את מציאות הייחוד שביניהם ולא פלוג רבנן, וכפי שהתבאר בפרק הקודם בגדר מרתת. למעשה הורה לנו הגר"א וייס שאין ייחוד במקום בו מצויה מצלמה.

93 חלק ט סימן ערה.

94 אבן העזר חלק ד סימן סה.

ואין לחשוש שמא יכסו את המצלמה, ויבואו לידי ייחוד, שכן כפי שהתבאר דעת כמה פוסקים שאין משום ייחוד אלא כשנמצאים כעת במציאות של ייחוד ועלולים לבוא לידי מעשה בפועל, ולא כשכעת מנועים מעשיית מעשה מכל סיבה שהיא, אף שניתן להסיר הסיבה בקלות, וכן נקט גם הר"ש לוי⁹⁵. היתר זה שייך גם באם מצלם את מקום מושבם על ידי שיחת וידאו וכדומה, כך שאדם נוסף יוכל לראות את אשר הם עושים, ואין לחוש שינתק השיחה או יסתיר את מעשיו. נוסף על כך, נראה שסגי בכך שיצלם את מקום מושבו של אחד מהם, אף שאין רואים את שניהם ובוודאי לא רואים את כל חלל הרכב, ואין לחוש שיעבור למקום סתר ויתייחד⁹⁶.

בתדירות שצריך שיצפו במצלמות, נראה שלא תלי בשיעור ייחוד, שהוא פרק זמן קצר ביותר, אלא הואיל ואין זמן בו יודעים הנמצאים ברכב באופן סביר שאין צופים עליהם – מרתתי. בייחוד, במציאות הצבאית, שאם יתפסו יענשו בחומרה, מלבד המבוכה שבדבר. אולם, יש לקבוע כללים ברורים לממונה על המצלמה ולהבהיר לו את חשיבות המשימה שלו, ויתכן אף שיועיל לספח לכך משמעות נוספת כגון מחוייבות לשלום החיילים או כפיקוח פיקודי על הצלחת המשימה (ודלא כפי שהחמיר בזה הר"ש לוי במאמרו הנ"ל).

אולם, לא בכל מקום ניתן לאפשר הפעלת מצלמה שתראה את פנים הרכב, מטעמי ביטחון מידע וכדומה, וממילא יש לדון באפשרויות נוספות לעקוב אחר הרק"ם.

הפוסקים אסרו ייחוד בנסיעה כאשר לא ניתן לראות את פנים הרכב. לאור זאת, לכאורה אין להתיר נסיעה ברק"ם במקום מבודד ללא מצלמה, אף אם ניתן לעקוב על כך שהרכב נמצא בתנועה. אולם, נראה שכל זה שייך כאשר העצירה בצד הכביש אינה מעוררת כל חשד, אולם כאשר עצירת הנהיגה תעורר חשש מצד הפיקוד שמא אירע להם דבר מה, או כאשר הדבר יגרום למפקדים להעיר לחיילים על התרשלותם במשימתם, מרתתי ודמי להיתר 'בעלה בעיר' ו'פתח פתוח'.

בדומה לכך, חזינן מדברי הפוסקים שאין צורך לראות את הנעשה בתוך החדר, אלא בכך שהעומדים בחוץ מרגישים בנעשה בחדר סגי למנוע ייחוד⁹⁷, ממילא ה"ה בנדיו"ד שיש להתיר כל עוד משגיחים בתנועתם ומעירים להם על מעשיהם.

היתר זה מצטרף לכך שמעיקר הדין לדעת כמה פוסקים אין איסור ייחוד בנסיעה רציפה ברכב, וממילא יש לדון להיתר בכל מקום דמרתתי, שלא יבואו לכלל ייחוד.

95 היתר ייחוד על ידי מצלמות אינטרנט, עלון שבות 172.

96 כדעת המנחת שלמה חלק א סימן צא אות כא, ודלא כאגרות משה שם.

97 ראה עזר מקודש סימן כב סעיף ט, אגרות משה שם.

ט. סיכום

א. שלושה חיילים הנוסעים ברכב בט"ש עם נהגת, לדעת מרן יש בכך איסור דרבנן, ולדעת הרמ"א מותר בכשרים. בשעת הצורך גם הספרדים מקלים בדבר כרמ"א, הואיל וכך היא דעת רבים מפוסקי ספרד. לדעת רבים מפוסקי דורנו, מי שאינו שומר תורה ומצוות אינו בגדר כשר לעניין זה, ויש הסוברים שרק מי שנודע כפרוץ בעריות יצא מכלל הכשרים. כשאחד הגברים כשר והשני פרוץ, הדבר שנוי במחלוקת בין האחרונים, ולמעשה נראה שבאחד דתי ואחד שאינו דתי סגי, כל עוד שאינו נודע כפרוץ. בנסיעה בדרך במקום שאין רבים עוברים ושבים, או בלילה, מבואר בגמרא ובפוסקים שצריך שלושה גברים, אולם למעשה נקטו פוסקי דורנו שכל עוד אינם הולכים לישון שינה עמוקה, וכן שהדרך אינה ארוכה כל כך ואין רגילות שיצא אחד לנקביו ויותר את השני לבדו עם האישה, סגי בשניים. אם הנסיעה מתבצעת בציר בו יש מכוניות על הכביש, ודרך חלונות הרכב ניתן לראות חלק מהיושבים בתוכו, הנסיעה מותרת, כדין 'פתח פתוח לרשות הרבים', ואף בחשודים על העריות. כשהנסיעה מתבצעת במקום שאין רגילים לעבור בו עוברים ושבים, אך אין דרך לעצור את הרכב מטעמי ביטחון, יש לסמוך להקל ולא לחוש לייחוד, כל עוד מקפידים לנסוע בלא הפסקה, הואיל ובזמן הנהיגה אינם יכולים לעשות מעשה, ואין לחוש שיעצרו ויבואו לכלל ייחוד כיוון דמרתתי, מה גם שחוששים שמא יתפסו ויענשו על ידי המפקדים.

ב. הדרכת נהיגה המתבצעת על ידי מדריכה וחייל, כל עוד שנערכת ביקורת צמודה על עמידתם בזמנים, ואם יתעכבו יצטרכו להסביר את מעשיהם, מותרת בדומה לדין 'בעלה בעיר', ובייחוד כאשר אינם נמצאים באותו תא נסיעה, אף בנסיעה הנעשית בלילה ובמקום בו אין כל תנועת אנשים ורכבים.

ג. נסיעת בתרגיל עם מפעילת האמר, כל עוד מתבצע קשר עין תדיר עם רכבים נוספים, מותרת, גם כאשר אין רואים את פנים הרכב, כל עוד שאם יתעכבו זמן משמעותי הדבר יגרור בירור פיקודי, ואם רואים את פנים הרכב הדבר מותר בשופי. כשנוסעים לבדם, כל עוד ישנה ביקורת על נסיעתם, והמפקד עלול לבוא לפתע לביקורת, והוא עומד עמם בקשר תדיר, יש להתיר כדין 'בעלה בעיר', וטוב שלא יהיו לבדם אלא יצטרף אליהם חייל נוסף, וכן שיקפידו לנסוע ללא עצירות, וכן עליהם לדאוג להפרדה מנטאלית ביניהם כגון על ידי שישב אחד קדימה והשני אחורה. כאשר לא מבוצעת ביקורת צפופה, יש להשתדל ככל האפשר שהנעשה בתוך הרכב יצולם וישודר למפקדים שיכולים לראות זאת בכל זמן, ואם גם זה איננו אפשרי יסתפקו במעקב על התקדמות הרכב (באמצעות 'משואה' או שיתוף הנסיעה וכדומה).

ד. אין להתיר ייחוד גמור של חייל וחיילת רק משום שאם יתפסו יענשו בחומרה, הואיל

וחכמים לא חילקו בגזרותיהם ואסרו כל ייחוד. אולם, כאשר נערכת ביקורות מדי פעם על התנהלות החיילים, יש להתיר בדומה להיתר 'בעלה בעיר'. בנוסף, יש להקל יותר בחיילים העוסקים בפעילות שאין בה כעת ייחוד אך ניתן להגיע בה בקלות למציאות של ייחוד (כגון בפתח הפתוח לרשות הרבים, אך יש בבית חדרים פנימיים שיכולים להסתר בהם), אם מורתעים היטב מפני ענישה במידה ויתפסו.